

Ninica

(Spominek)*

Tudi meni bi se zdel čuden takle naslov pri spisu, ki ga je sestavil zdravnik. Morda je tako ime punčki, ki bomo govorili o njej, morda pa dekletu ali celo mladi ženi, če si kdaj držal njeno glavo med dlanmi in jo s tem imenom nežno poimenoval? Morda pa pride beseda od »ninati«, kakor včasih pravijo otroci namesto spati, ali pa »ni-ni«, kadar rečejo najmlajši, če se igrajo skrivalnice ali če se z očki zarinejo pod blazino in mislijo, da jih ne vidimo.

Dolgo sem nosil tole svojo ninico v duši. Mislil sem nanjo in razmišljal sem o njej med delom in ko sem se po delu odpočival. Po gozdovih in po gorah je bila z menoj in po cestah. Zdaj sem jo premislil, zdaj sem jo doumel in naj napišem o njej, kar mi leži na duši, in naj povem, kaj pomeni. Saj je ena izmed tistih zdravnikovih noči, ki jih drugi ljudje nikdar ne bodo doživeli in jih ne poznajo, ena izmed tistih bogatih noči, ko sto komaj zaživelih in nebogljjenih življenj trepeta, kakor če gledaš sto drobnih lučk v daljavi in ugiblješ, kdaj bo najdrobnejša ugasnila in katera bo gorela še drugi večer. Le nekaj ljudi, tistih ljudi v belem, s svojo posebno življenjsko usodo, čuva nad njimi in prisluškuje pojemajočim utripom njihovih izmučenih src, jim streže, jih skrbno odeva in neguje v njihovih najbolj odločilnih in usodnih trenutkih. Saj lahko napišem malo bolj kot človek, ne samo kot zdravnik, saj se je drevo pred oknom tudi že upokojilo in mu jesenski veter ne jemlje več listja in ne ziblje več vrha in ne golih vej, ker ne more omajati trdnega stebila. Saj se hrib za drevesom tako čudno leskeče v mesečini, da se tudi v utrujeni duši še najde poblisk poezije. Čisto tiho je že okrog naše stare bolnišnice, saj so se od omame noči opojni mladi ljudje že pospremili domov. In tudi v hiši je vse tiho, še nočne sestre ni slišati, ko že tako prihaja in odhaja tiho kot večča.

Zdaj je torej čas, da se ne bojim zapisati o svoji ninici tako, kakor bi želel, da bi jo vsak doumel in po njej spoznal in doživel vso lepoto in plemenito veličino otroškega sveta. Le bojim se, da mi ni beseda zato preokorna in izraz prešibek, da bi vse to v resnici zmožel.

Mislim, da so si napravili otroci v svojem čebljanju ta svojstveni poimenek iz besedic »ni-ni«, s čimer hočejo reči, da se skrivajo, tako nekako kakor noj,

* »Spominek« je doživel že več ponatisov v raznih revijah. Tudi mi ga ponovno objavljamo kot prispevek k razmišljanju o drobnih in pomembnih stvareh v negi bolnega otroka.

in mislijo, da jih ni, da jih mi ne vidimo, če si le pokrijejo očke in nas oni sami ne vidijo. S čimer si pokrivajo očke, to imenujemo »ninico«. Ker so pa otroci, ki ninico imajo, večkrat plašni, bolehní, pa tudi živčni in po navadi tudi toliko ljubljeni, da so razvajeni — laže zaspíjo, če si pokrijejo svoje zbegane, plašne, motne, vročične in na pol zaspane očke. Zato ninice kar ne morejo pogrešati, preden zaspíjo, in se moramo ukloniti njihovi želji in jim ninico prepustiti, če nočemo, da bi se dva, tri ali več noči ukvarjali z njihovo bolestjo, trmo, jokom ali pravo živčno nespečnostjo.

Kaj vse sem že videl kot ninico! Kosmatega medvedka, ki je bil težji kakor otročiček sam, takega lepega in dragega, ki ima srebrn gumb v ušesu, pa tudi drugačnega medvedka — crkovino, ki ga je obdeloval že številen otroški zarod in je od njegove nekoč ponosne, z žaganjem polnjene maščobne grbe in oblega trebuha ostala prazna malha. Videl sem zamorca, avto, košček zajčjega krzna, mamino ovratno ruto, očetov klobuk, časopis in še druge stvari, ki so otrokom bile za ninico.

Moj fantek pa je imel majhno, mehko blazinico iz zelenega blaga, preoblečeno v prosojno, belo, nežno tkanino. Ker smo ga hoteli strogo vzgojiti, smo ga odvajali od te njegove najdražje ninice z besedo, namigom, trdo roko in tudi z zlo kretnjo. Spominjal se ga bom vedno, kako je pokukal izpod te svoje na pol igračke, na pol blazinice, preden je zaspal in zjutraj, ko se je že po drugem spančku ves spočít in vesel in zdrav zbudil, in kako je ninica počivala do popoldne in kako je bila potrebna zopet na večer.

Spominjam pa se prav živo tudi drugih otrok, ki so šli isto zlo pot, kakor ta moj fantek, ko so jim starši prinesli ninice, naj jih jim damo, če imamo le kaj duše, češ da brez njih ne zaspíjo, še zdravi ne, kaj šele, če so tako hudo bolni. Pa kaj bi — higiena uči, da so v bolnišnici prepovedane vse gladke in kosmate, pisane in obledele ninice. Stran torej z njimi, medicina jih ne prizna!

Pa smo le gledali in opazovali in videli, da je ninica včasih več kot zdravilo in otrokov mirni spanec več kot naše znanje in vsa zdravila. In tudi to smo opazili, če ni imel srca zdravnik, ga je imela sestra. In marsikdo od naših otrok je naskrivoma ozdravel, pa tudi umrl in šel na poslednjo pot s svojo ninico. Če nismo dovolili, da bi otročiček s svojo ninico zaspal, tudi za vedno, smo videli, da so jo starši včasih nesli tja, kjer zadnjikrat vidijo svojega najdražjega. Tudi smo videli, da se tisti dolgi, resni mož, ki jim jo da poslednjič h glavici, prav nič ne brani to storiti.

Najin fantek je umiral kot pravi junak. Ko sem mu v zadnjem brezupu zabodel iglo v srčno stran, da bi mu pomagal, je v strašni bolečini tiho zaprosil: »Očka — prosim — ne — več.«

Zla usoda tega otroka je grmadila presenečenja kot v sanjah, kjer se godi groza v kratkih hipih, pa se ti zdi, da traja leta, grmadila je spoznanja o ljudeh, ki so v nemoči stali nemi in glasni ter pričali, kako smo včasih do prirode še brez moči.

Ko je njegova lučka komaj še tlela, je prav tiho zašepetal: »Očka — prosim — ni-ni-co —.«

Pretrudna glavica se je nagnila kakor v spanju. Še tisti drobni odsvit svetlobe se je iz očk umaknil grozni motnosti. Lesk laskov je še zbledel in izginil. Spogle-

dali so se in me prijeli pod roko. Odvrnili so me od otroka. Le toliko sem zmo-
gel proti njim, da sem fantku poljubil nogico in se mu zahvalil za dve zimi, za dve
spomladi, tretja ga je vzela — nežni, prezgodnji, preveč nebogljeni cvetek.

Stemnilo se mi je.

Ko sem se zavedal, sva poiskala njegovo ninico, ki sva jo zaradi stroge otro-
kove vzgoje zaprla v starinsko skrinjo. Nesel sem jo hitro, kar sem mogel, tjakaj,
kjer sem fantka poslednjič videl, in dolgi, resni mož mu jo je dal čez izmučeni
obrazek. Iz popolne gluhotе trenutkov premisleka po vsem tem, kar sem zapisal
v tej noči, me je vzdramila nočna sestra, ki je prišla tiho, obzirno, skoraj plaho
kot nočni metulj. Pripeljali so prav hudo bolnega fantka. Ponoči sestre ne govore
mnogo. Morda bo pa le vprašala, če sme pustiti rutico, zajčji repek ali medved-
ka, da bo imel to svojo ninico pri sebi v hudi bolezni. Morda mi bo kar brala od-
govor v očeh, kakor to znajo ljudje, ki jih družī isto težko delo. Morda pa bo
storila kar po svoje in bo ninico proti jutru skrila, da bo predpisom in strogosti
vede zadoščeno, da pa bo fantek okrepčujoče zaspal in bo njeno srce lahko in
moje morda lažje.

**MALO DOBROTE ČLOVEKA DO ČLOVEKA JE VREDNO VEČ KOT SILNA
LJUBEZEN DO ČLOVEŠTVA**

Richard Delen

PREJEMNIKI NOBELOVE NAGRADE ZA MEDICINO

Nobelove nagrajence lahko predlagajo prejšnji nagrajenci, profesorji vseh skandinavskih medicinskih fakultet ter še okoli 40 drugih medicinskih fakultet različnih delov sveta.

Da je imel komite Nobelovih nagrad za medicino letos še posebno težko izbiro, priča zamuda, s katero so te nagrade razglasili. Komite sestavlja 15 profesorjev stockholmske ustanove Karolinska institutet. Njegova naloga je proučiti dela vseh predlaganih in narediti izvleček, ki ga nato preštudira skupina 60 profesorjev iste ustanove. Člani komiteja so bili prepričani, da zaslužijo nagrado francoski in ameriški imunogenetiki, katerim so se posrečila odkritja, ki bodo zelo olajšala presajanje raznih organov. Zato so gradivo za objavo pripravili le o tej skupini, odločujoči profesorji pa so nepričakovano glasovali v prid Amerikanca Cormacka ter Angleža Hounsfielda in s tem spravili v zadrego tajnika komiteja, ki je odločitev razglasil novinarjem le v švedščini, ker ni imel pripravljenega prevoda v tuje jezike.

Prof. Allan MacLeod Cormack je fizik na ameriški univerzi Tufts. Rojen je bil v Južni Afriki pred 55 leti in je nekaj časa delal kot medicinski fizik pri rentgenskih aparatih bolnišnice v Cape Townu. Leta 1956 je emigriral v ZDA in pričel določevati absorpcijo X žarkov v raznih tkivih. »To je bilo nekakšno postransko delo,« je rekel ob sprejemu nagrade, »zato me preseneča, da sem jo dobil.« Zadnjih 15 let se je namreč koncentriral pri teoretičnih raziskavah o subatomskih delcih. Nagrado je dobil »za odkritje principov, ki so omogočili računalniško tomografijo.« Bistvo izuma je kombiniranje rentgenske tehnike z računalniško. Tkivo različnih delov telesa vsrka rentgenske žarke, ki izhajajo iz rentgenske cevi, v različne smeri. Nastale razlike v absorpciji zaznajo posebni detektorji na drugi strani telesa, ki ga želimo tomografirati na ta način. Potrebni so še aparati za reprodukcijo slik, ki so sestavljene iz točk in dokumentirane na polaroidnem ali rentgenskem filmu in na magnetnem traku. Običajno slikanje z rentgenskimi žarki ne more tako natančno diferencirati sestave tkiva glede na gostoto in zato je z novim načinom tomografije natančnost mnogo večja in s tem tudi diagnostika boljša. Bolnikom bodo sedaj prihranjeni bolj mučni in nevarni načini preiskav glede možganskih novotvorb kot, denimo, polnjenje možganskih ventriklov z zrakom ali celo eksploratorna kirurgija. Poleg novotvorb lahko v možganih ugotove na ta način tudi krvne strdke, nekatere vrste starostnih sprememb ter prirojene defekte. Pred kratkim so računalniško tomografijo uporabili tudi za dokazovanje možganskih sprememb pri alkoholikih. Z njo ločujejo tudi med možgansko kapjo, ki je povzročena po krvavitvah, in tisto, ki jo povzroča tromboza, ker sicer obe dajeta podobne znake, način zdravljenja pa naj bi bil različen.

Medtem ko ima fizik Cormack zasluge pri teoretičnih osnovah računalniške tomografije, je aparaturo samo zasnoval, sestavil pa drugi Nobelov nagrajenec za medicino, Anglež **Godfrey Hounsfield**, ki je po poklicu elektronski inženir. Kot tridesetletnik se je leta 1951 pridružil raziskovalnemu timu britanske firme EMI, Ltd., kjer je v centralnem raziskovalnem laboratoriju po lastnih besedah imel dovolj časa in svobode za intenzivno dejavnost. Ideja o novem načinu tomografiranja se mu je, kot pravi, porodila na pohajkovanju po angleški pokrajini. Prej je delal na radarju in kasneje na računalnikih, za katere je ugotovil, da bi lahko spreminjali signale rentgenskih žarkov v slike. Sestavil je aparaturo za računalniško tomografijo glave, nato pa še za vse ostalo telo; vse to pa šele takrat, ko so računalniki postali toliko natančni, da je svojo zamisel lahko tudi praktično realiziral.

S to izbiro nagrajencev je švedska medicinska fakulteta dala večjo ceno aplikativni kakor osnovni teoretični znanosti v medicini.

Prof. dr. B. Brzin

FILOZOFSKI IN DRUŽBENI VIDIKI MEDICINSKE ZNANOSTI

Medicinska znanost je v minulem stoletju z največjim delom usmerjena prirodoslovno — antropološko — ekološko. Razvoj znanosti v to smer je sprožil izjemno uspešne raziskave tistega dela funkcije človeškega bitja, ki vsebuje pretežno animalno — biološko sfero.

Tisti del materije, ki je za človeško bitje značilno in ga najbolj določa, je slej ko prej neraziskan.

Slej ko prej obstaja torej dualistično stanje, ki ga določata razmeroma raziskano in raziskovalno »telo« in nespoznana manj raziskovana in raziskana »duša« človeškega bitja.

Tako stanje stvari pa nujno vnaša velika nesorazmerja v zdravniško delo in z delom v zdravniško filozofijo.

Tako smo porazdelili nekatere pomembne osnove. Poglejmo še njihovo vzročno vrednost.

Najprej o tem, kar je naravoslovna raziskava tako pomembnega in tehtnega razkrila človeškemu bitju in ponudila zdravstveni vedi in njeni stroki v obravnavo.

Med mnogimi izrednimi spoznanji uvrščamo na prvo mesto spoznanje o lastnosti telesa človeškega bitja, da samo ustvarja po potrebi take snovi, ki ga varujejo v odnosu do okolja. To so spoznanja imunobiologije. Naša številna spoznanja o tem, kako vplivati na zgodnji razvoj človeškega bitja, da bo ohranilo svoje najboljše lastnosti; tudi izume imenitnih zdravil in prav strokovnih postopkov in opravil uvrščam med ta spoznanja.

Ta spoznanja, uporabljena na človeškem bitju v njegovi družbeni skupnosti, so največja novina na področju medicinske znanosti!

Pozitivno zdravljenje postaja torej nova biološka kvaliteta življenja človeškega bitja!

Taka nova kakovost vsebuje tudi številne nove implikacije. Med najvažnejše štejemo:

- Družbene kategorije biološke kondicije človeškega bitja.
- Razvoj ljudskega bitja kot vrste in njegova prihodnost.
- Ukrepi, izvršeni na podlagi današnje stopnje znanosti, in njihova ustreznost glede posledičnosti in razvoja človeškega bitja.
- Znane in neznane lastnosti človeškega bitja glede na njegove lastne razvojne možnosti.
- Biološko zorenje in usihanje človeškega bitja (individualna evolucija ter involucija).

Neugodne posledice pretežno prirodoslovnega prijema medicinske znanosti v znanstveni raziskavi se najbolj kažejo v zanikanju biosocialne enovitosti človeškega bitja. To enovitost medicina nadomesti z opazovanjem poskusne živali, posameznega organa in celice v razmerjih z njenim okoljem.

Vzročna vez med znanostjo in stroko pa sproži pojave, ki sežejo v zdravstveno vsakdanjost.

Torej v odnose med zdravnikom in človeškim bitjem.

V razvrstitve bolezni na napačno mesto prednostne lestvice življenja.

V spregledanju pojavov normalne individualne involucije in smrti s podrejanjem nadaljnega razvoja človeškega bitja kot vrste individualni spremembi.

V spregledanju splošnega — človeško bitje kot vrsta ima med vsemi živimi bitji največjo razvojno prihodnost — v korist individualnega, ter vseh posledic, ki zaradi tega nastanejo v družbi.

Razredni vidiki medicinske znanosti.

V usmerjenost zdravstvenega dela k bolezni.

Na tem področju razvija nekaj »super družb« in »monopolov« praktično popolno gospodarjenje z vedo.

Z večino znanstvenih časopisov največje veljave svobodno razpolaga peščica iz specialističnih cehov, sestavljena iz na vsem svetu najbolj nazadnjaških posameznikov.

S pomočjo aduta zelo premetene igre tako imenovane »čiste in objektivne« znanosti ter z velikanskimi sredstvi so si ustvarili položaj gospodarja razsodnika, ki odloča o znanstveni resnici in medicinskem strokovnem ravnanju.

Celoten tok medicinske znanstvene raziskave ter strokovne dejavnosti usmerjajo vedno bolj izrazito v smer cehovske koristi.

Zato: značilna deformacija je nastajanje paradoksa, da velikanska sredstva in mnogo dragocenega zdravniškega dela uporabljajo za asistenco in mučenje človeškega bitja v času njegove naravne smrti! — in drugega veliko!!!

Značilno je, da zdravstvene raziskave in zdravstveno delo usmerjajo v bolezen in ne v zdravje.

Od tod nujnost bolezni in njena veličastna preteklost, plodno lepa sedanjost in mikavna prihodnost bolezni, torej . . .!!!

Usmeritev zdravnika — bolezen, bolezen — trpljenje, trpljenje — dohodek, sklepa koristniško — cehovski krog.

Raziskave s področja zdravja ter nadaljnega razvoja človeškega bitja in družbe, ki jo tvori ter razvija v svojo prihodnost, so v celoti nekoristne (ceh), zato prezrte količine.

SAŠA CVAHTE
Zavod SRS za zdravstveno varstvo, Ljubljana
ANTHROPOS, 1—2/1979